

ІСТОРИОГРАФІЯ ДОСЛІДЖУВАНOSTІ ІСТОРІЇ ГОЛОДОМОРУ 1932-1933РР. НА МИКОЛАЇВЩИНІ В РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ ПОДАЛЬШОГО ВИВЧЕННЯ

У статті досліджуються наукові роботи присвячені висвітленню трагедії українського народу в 1932 – 1933 роках. Здобуття Україною незалежності відкрила перед дослідниками двері архівів та можливість всебічно розглянути та реконструювати історичне минуле рідної землі. Разом з позитивними аспектами об'єктом дослідження стала і трагедія штучного голодомору 1932-1933 років. Частина науковців зосередила свою дослідницьку роботу на глибокому вивченні всіх документів про трагедію українського народу 30-х років. Особливу актуальність, на думку автора, набуває вивчення краєзнавчого матеріалу, висвітлення для широкого кола читачів дійсно наукових робіт по відновленню історичної пам'яті, правди, справедливості на місцевому матеріалі. Дається системний аналіз створення українськими науковцями системного методологічного підходу до створення обґрунтованої концепції щодо застосування нелюдської політики яка обумовила загибель мільйонів селян України. Розкривається тоталітарний та нелюдський характер радянської влади.

Ключові слова: тоталітарна система, злочин, геноцид, голодомор, партійний апарат, ідеологія, селянство.

Здобуття Україною незалежності відкрила перед дослідниками двері архівів та можливість всебічно розглянути та реконструювати історичне минуле рідної землі. Разом з позитивними аспектами об'єктом дослідження стала і трагедія штучного голодомору 1932-1933 років. Частина науковців зосередила свою дослідницьку роботу на глибокому вивченні всіх документів про трагедію українського народу 1930-х років. Особливу актуальність, на думку автора, набуває вивчення краєзнавчого матеріалу, висвітлення для широкого кола читачів дійсно наукових робіт по відновленню історичної пам'яті, правди, справедливості на місцевому матеріалі. Розглядаючи людські трагедії не лише статистично, а на конкретних прикладах, обличчях, долях стане можливим сформулювати правильне ставлення до трагедії народу, виховати небайдуже ставлення до офіційних злочинних наказів і сформулювати почуття національної гідності та патріотизму. Актуальність обраної теми полягає перш за все в тому, що надбання українських істориків-дослідників постійно поповнюється новими роботами, які продовжують здійснювати кропітку пра-

цю по відтворенню історичної правди та з'ясуванню причин та умов виникнення трагедії українського народу в ХХ ст. Мета розвідки полягає у висвітленні наукових напрацювань та допомогти сучасним дослідникам вільно орієнтуватись в краєзнавчих розвідках на теперішній час та визначати нові напрямки дослідницької роботи. Допомогти науковцям згуртуватись в новий творчий напрямок, продовжити накопичувати специфічні методи та прийоми на шляху реконструкції картини історичної трагедії.

Майже одночасно з загальноукраїнськими розвідками трагічних подій голодомору 1932-1933 рр. в Україні краєзнавці почали кропітку роботу дослідження, аналізу та узагальнення місцевого матеріалу. Одним з перших кроків на цьому шляху стала збірка документів «Голод 1932-1933 років на Україні: очима істориків, мовою документів». Фактично це була лише копія окремих документів в яких визнавався сам факт голоду. Читачеві надавалась можливість самостійно побачити документи і почати міркування над проблемою визначення винних у цьому злочині. Визнання злочину створило в суспільс-

тві перший крок на шляху визнання злочинною самою радянську систему. Іншого чекати наприкінці 1990 р. було неможливо. Суспільство виявилось недостатньо підготовленим побачити анти людську сутність радянської системи влади. Визначним став 1991 р., коли побачила книга-меморіал «33-й: ГОЛОД». Це була спроба альтернативним шляхом за допомогою усної історії задокументувати злочини та роль конкретних катів у вчиненому масовому знищенні українців. Фактично всю роботу в цьому виданні здійснили Володимир Маняк та Лідія Коваленко. В цій книзі із 403 документальних оповідей 20 безпосередньо торкались Миколаївської області. В 1992 р. побачила світ наступна збірка документів і матеріалів упорядниками якої були Г.М. Михайличенко, Є.П. Шаталін з окремими документами з Миколаївщини.

Надзвичайно цікавою та важливою стала колективна праця В.П. Шкварця і М.Ф. Мельника «Миколаївщина: погляд крізь століття. Нарис історії», яка вийшла в 1994 р. Згодом в 1996 р. був надрукований невеликим накладом навчальний посібник для учнів загальноосвітніх шкіл області «Історія Миколаївщини» П.М. Тригуба, І.С. Павлика, О.В. Білюка на сторінках якого в доступній для читачів формі було проаналізовано та визначено причини і наслідки голодомору 1932-1933 рр.

Не залишався осторонь процесу висвітлення «білих плям» історії Миколаївщини Державний архів Миколаївської області, який у 2000 р. видає збірку документів і матеріалів «Миколаївщина: колективізація сільського господарства і голод (1929-1933)» на чолі з керівником авторського колективу М.М. Шитюком. Завдяки колективним зусиллям В.П. Шкварця, П.І. Соболя, низки інших науковців та студентів старших курсів, які безпосередньо здійснювали опитування свідків голодомору і директора обласного державного архіву Л.І. Окороківій вдалося створити ґрунтовну роботу яка стала у нагоді для практичної роботи вчителів та керівників історичних гуртків та науковців-дослідників історії рідного краю.

Визначну роль та значення в справі дослідження історії голодомору 1932-1933 рр. на Миколаївщині відіграв і продовжує відігравати доктор історичних наук, професор, за-

служений діяч науки і техніки України, домінант багатьох премій та конкурсів, автор великої кількості монографій, книг, брошур та статей М.М. Шитюк.

Із 1992 р. триває робота над виданням серії книг «Реабілітовані історією», на сьогоднішній день вже вийшло друком більше 20 книг і робота триває далі. На сторінках цього видання наводяться дані про конкретних громадян які в роки голодомору були репресовані та постраждали від радянських державних органів.

Важливим на шляху подальшого дослідження голодомору 1932-1933 рр. стало видання в 2002 р. ювілейної книги «Миколаївщина: літопис історичних подій». В цій колективній праці питанню голодомору 1932-1933 рр. була присвячена стаття доктора історичних наук, професора М.М. Шитюка, в якій було здійснено історико-політологічний аналіз наслідків голодомору для історії Миколаївщини і історії Півдня України в цілому.

У трагічну річницю 2003 р. було видано колективні монографії: «Голод 1932-1933 років на території Миколаївщини» під керівництвом М.М. Шитюка, «Трагедія століття: голод 1932-1933 років на Миколаївщині» під керівництвом С.С. Макаруча. Незважаючи на однаковий об'єкт наукового дослідження обидва авторські колективи впорались з поставленою метою змалювати трагічні події голодомору на Миколаївщині, втілення насильницької політики суцільної колективізації та винищення українського селянства. Завдяки тому, що з плином часу в архівах ставали доступними для наукового дослідження все нові і нові фонди документів робота виявилася невичерпною з точки зору залучення до наукового обігу все нових і нових документів. Накопичення джерельної бази створює умови для багатомірного та об'єктивного висвітлення трагічних подій на Миколаївщині. Автори продемонстрували нелюдську сутність радянської тоталітарної машини в справі досягнення економічних цілей за будь-яку ціну, навіть шляхом принесення в жертву багатомільйонних людських доль. Читача намагаються на підставі документів схилити до думки про те, що з метою подолання опору українських селян до суцільної колективізації було прийнято рішення просто фізично знищити економіч-

но міцних господарів, а накопичені матеріально-технічні ресурси вкласти в стартовий капітал колгоспної системи обробітку землі.

Трагічний ювілей знайшов своє висвітлення і в друкованих роботах представників української діаспори, наприклад в Австралії за керівництва Петра Кардаша видається книга «Злочин» в якій П. Обруч розглядає голодомор в Трикратському районі Миколаївщини. У 2004 році виходить доопрацьоване та виправлене друге видання «Історії рідного краю. Миколаївщина» двох авторів: В.П. Шкварця та М.Ф. Мельника. Трагедія голодомору 1932-1933 років висвітлювалась не лише на сторінках колективних монографій та збірок документів та матеріалів. Значний внесок в популяризацію та детальне вивчення внесли друковані статті в періодичних виданнях таких авторів, як: Є.Г. Горбуров, Т.В. Березовська, Ю.В. Котляр, П.І. Соболев, І.І. Федьков, П.М. Тригуб, О.П. Тригуб, Т.В. Березовська, О.М. Юрчик та багато інших. Так в 2006 р. вийшла колективна монографія М.М. Шитюка і К.Е. Горбурова «Миколаївщина в голодних 1921-1923, 1932-1933, 1946-1947 роках» де наводяться копії історичних архівних документів які допомагають зрозуміти читачеві причини, зміст, економічні і демографічні наслідки цих трагедій для Миколаївщини.

Завдяки створеному Українському інституту національної пам'яті проводиться систематична робота по дослідженню та публікації результатів науково-дослідницької роботи з проблеми голодомору 1932-1933 років в Україні в цілому і на Миколаївщині зокрема. У 2009 р. на сторінках книги «Голодомор 1932-1933 років в Україні: причини, демографічні наслідки, правова оцінка. Матеріали міжнародної наукової конференції» міститься стаття М.М. Шитюка «Селянство Миколаївщини в умовах голодомору 1932-1933 років: трагічна статистика жертв сталінізму» де висвітлюється страхітливий процес запровадження нелюдської політики на місцевому документальному матеріалі.

В 2015 році вийшов навчальний посібник «Історія рідного краю: Миколаївщина» під керівництвом М.М. Шитюка в якому присвячено окремий урок №34 розгляду голодомору 1932-1933 років. На підставі фактів робиться висновок, що запровадження політики на знищення сільського населення було продуманою політикою радянського апарату у зв'язку з провалом хлібозаготівельної компанії восени 1932 р. Запровадження «чорних дошок» стало лише зовнішнім оформленням страшних планів на винищення цілих населених пунктів і створення відповідних умов для їх ізоляції і недопущення спроб мігрувати на інші території. Для більш ефективного засвоєння матеріалу автори підручника наводять витяги з архівних документів, окремо формулюють терміни для запам'ятовування, хронологічну табличку та питання для самоперевірки рівня знань.

Таким чином ми стали свідками повільної трансформації підходів до висвітлення голодомору 1932-1933 років на Миколаївщини, від тимчасових і незначних наслідків неврожаю та порушень балансу зовнішньої торгівлі до цілеспрямованої політики тоталітарної держави на шляху фізичного знищення інаклюдства і знищення найбільш міцного конкурента радянської колективної системи обробітку землі. Постійне зростання кількості друкованих праць з проблеми голодомору 1932-1933 років не може і не повинна сприйматись як повільне вичерпання теми. Трагедія знищення власною державою шляхом голодомору значної маси населення України і Миколаївщини зокрема повинна бути постійним об'єктом вивчення істориків і страшним прикладом виявлення дійсного обличчя комуністичного державного та ідеологічного радянського апарату. Слід продовжувати вивчати архівні справи, визначати виконавців та ініціаторів розправи над мирним українським населенням в ті трагічні роки.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Про голод 1932-1933 років на Україні та публікацію пов'язаних з цим матеріалів // Комуніст України. – 1990. – №2.
2. Марочко І.В., Шаталіна Є.П. Голод на Україні (1932-1933 рр.) // Український історичний журнал. – 1989. – №7-12; 1990. – №1.

3. Конквест Р. Жнива скорботи. – К., 1993. – 249 с.
4. 33-й: голод. Народна книга-меморіал. – К., 1991. – 391 с.
5. Голод 1932-1933 років на Україні: очима істориків, мовою документів / Упорядники: Р.Я. Пиріг та ін. – К.: Вид-во політ. літ-ри України, 1990. – 605 с.
6. Кульчицький С.В. 1933: трагедія голоду. – К., 1989. – 50 с.
7. Кульчицький С.В. Україна між двома війнами (1921-1939 рр.). – Т.11. – К. – 1999. – 336 с.
8. Марочко В. Бодай те лихо не верталось // Сучасність. – 1993. – №2.
9. Марочко В. Голодомор: біль і жах нашого народу // Культура і життя. – 1990. – 23 вересня.
10. Марочко В. Голодомор: причини і наслідки // Освіта. Спецвипуск. – Підручник. – 1990. – №1, 2.
11. Марочко В. Голод на Україні (1931-1933рр.): причини і наслідки // Проблеми історії України: судження і пошуки. Вип.1. – К.:1991.
12. Колективізація і голод на Україні: 1929-1933. Збірник матеріалів і документів / АН України. Інститут історії України та ін.: Упоряд.: Г. М. Михайличенко, Є. П. Шаталіна; Відп. ред.: Кульчицький С. В. – Київ: Наукова думка, 1992. – 736 с.
13. 33-й: голод: Народна Книга-Меморіал / Упоряд.: Л.Б. Коваленко, В.А. Маняк – К.: Рад. письменник. 1991. – 584 с.
14. Чорна книга України: зб. Документів, архів. Матеріалів, листів, доп., ст., досліджень, есе / Упоряд., ред. Ф.Зубанича. – К.: Вид. центр «Просвіта», 1998. – 784 с.
15. Білокін С. Масовий терор як засіб державного управління в СРСР: джерелознавче дослідження. – Т.1. – К.:1999. – 448 с.
16. Белоконь С. Механизм большевистского насилия. Конспект исследования. – К.: 2000.
1. 17.Вакулишин С. Чи був голодомор у Києві? – К.,1997.
17. Гудима А. Кара без вини. – К.:Урожай. – 1993.
18. Шитюк М.М. Голод 1932-1933 років на території Миколаївщини в книзі. Голод-геноцид 1932-1933 рр. в Україні: історико-політологічний аналіз соціально-демографічних та морально-психологічних наслідків // Матеріали міжнародної конференції. – К – Нью-Йорк. – 2000. – С. 278-298.
19. Голод-геноцид 1932-1933 років на території Миколаївщини: погляди істориків, очевидців, архівні матеріали (до 70-річчя трагедії) / Редкол.: О.М.Гаркуша (голова) та ін. – Миколаїв: Вид-во ім. П. Могили, 2003. – 200 с.
20. Миколаївщина: колективізація сільського господарства і голод (1929-1933): Док. і матеріали / Авт. кол.: під керівництвом Шитюка М.М / МННЦ ОДУ ім. І.І.Мечникова, Держ. архів Миколаїв, обл. – Миколаїв: Тетра, 2000. – 212 с.
21. Трагедія століття: голодомор 1932-1933 років на Миколаївщині / Редкол.: О.М.Гаркуша (голова) та ін.; Миколаїв, облдержадмін. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П.Могили, 2003. – 471 с.
22. Шитюк М.М., Бахтін А.М. Південна Україна: колективізація і голод (1929-1933 роки): Монографія. – Миколаїв: Аскел, 2007. – 512 с.
23. Шитюк М., Горбуров К. Миколаївщина в голодних 1921-1923, 1932-1933, 1946-1947 роках. – Миколаїв: Вид-во І.Гудим, 2007. – 155 с.
24. Шитюк М.М. Голодомори ХХ століття: 1921-1923, 1932-1933, 1946-1947. – К.: Геліон, 1997. – 60 с.
25. Смертю смерть подолали: Голодомор в Україні 1932-1933 рр. / Панченко П.П., Литвин В.М., Шитюк М.М. – К.: вид. України, 2003. – 753 с.
26. Шкварець В.П., Горбуров Є.Г., Горбуров К.Є. Історіософія та історіографія голодів-людоморів на Миколаївщині. – Миколаїв: Шамрай, 2008. – 288 с.
27. Бахтін А.М. Наслідки голодомору в південних областях України // Гуманітарно-економічні дослідження: 36. наук, праць. – Миколаїв; Одеса, 2005. – Т.2. – С.299-309.
28. Бахтін А.М. Причини голоду-геноциду в південному регіоні України // Гуманітарно-економічні дослідження: 36. наук, праць. – Миколаїв; Одеса, 2005. – Т.1. – С.217-226.
29. Бахтін А.М. Репресивно-каральні заходи влади проти селян Півдня України у період голоду 1932-1933 років // Науковий вісник Миколаївського державного університету ім. В.О. Сухомлинського. – Миколаїв, 2005. – Вип. 11. – С.175-178.
30. Друмов В.І. Документи про трагедію голодомору 1932-1933 рр. на Миколаївщині // Тези доповідей та повідомлень першої Миколаївської обласної краєзнавчої конференції, присвяченої 50-річчю Великої Перемоги. – Миколаїв, 1995. – С. 37.
31. Козирева М.Е. Голод 1921-1923 рр. у німецьких колоніях на Миколаївщині // Наукові праці МФ НаУКМА. – Миколаїв, 2001. – Т.10. – С.89-92.
32. Кондратов В. Документальні свідчення про трагічні події життя селянства Миколаївщини наприкінці 20-х – на початку 30-х років // «Історія, Етнографія. Культура. Нові дослідження»: III Миколаїв, обл. краєзн. конф. – Миколаїв, 2000. – С. 341-343.
33. Котляр Ю.В. Ментальність південноукраїнського селянина і голодомор 1932-1933 років // Голодомор 1932-1933 років як величезна трагедія українського народу: Матер. Всеукр. наук. конф. – К., 2003. – С.185-190.
34. Ліньов А.А. Колективізація та голод 1929-1933 років на території сучасної Миколаївщини // Україна в новому тисячолітті очима молодих фахівців. – Миколаїв, 2000. – С.54-60.

35. Садовничий В. Голодомор 1932-1933 рр. в Україні та на Миколаївщині // Україна в новому тисячолітті очима молодих фахівців. – Миколаїв, 2000. – С. 22-25.
36. Соболев П. Голод-геноцид 1932-1933 років на Миколаївщині: історіографічний аналіз // Гуманітарно-економічні дослідження: 36. наук, праць. – Миколаїв; Одеса, 2005. – Т.1. – С.162-173.
37. Соболев П. Голодомор 1932-1933 років: особливості соціальних патологій // Голодомор 1932-1933 років як величезна трагедія українського народу: Матер. Всеукр. наук. конф. – К., 2003. – С.164-173.
38. Тригуб П. Трагедія у Пересадівці: Сторінка з історії голоду на Україні в 1932-1933 рр. // V Всеукраїнська конференція «Розвиток історичного краєзнавства в контексті національного і культурного відродження України». – К.; Кам'янець-Подільський, 1991. – С. 314-315.
39. Федьков І. Голод 1932-1933 років на Миколаївщині // V Всеукраїнська конференція «Розвиток історичного краєзнавства в контексті національного і культурного відродження України». – К.; Кам'янець-Подільський, 1991. – С.312-313.
40. Шитюк М.М. Голод-геноцид 1932-1933 років на території Миколаївщини // Голодомор 1932-1933 років як величезна трагедія українського народу: Матер. Всеукр. наук. конф. – К., 2003. – С.174-184.
41. Шитюк М.М. Голод-геноцид 1933 року: історико-політологічний аналіз соціально-демографічних та морально-психологічних наслідків на території Миколаївщини // Миколаївщина: літопис історичних подій. – Херсон, 2002. – С. 344-363.
42. Ліньов А., Шитюк М. Колективізація і голод 1929-1933 років на Миколаївщині // Щотижня. – 1997. – 31 трав.; 14, 28 черв.; 12, 26 лип.
43. Макарчук С., Степаненко М. Голодомор на Миколаївщині // Рідне Прибужжя. – 2000. – 25 листоп.
44. Мельник М. Три голодомора // Наш город. – 2007. – 12-20 нояб. (№ 46). – С. 18.
45. Не тільки про хліб: Голодомор-33 // Південна правда. – 1991. – 23 лют.
46. Никольчук Н. О голодоморе 1932-1933 гг. на Николаевщине // Южная правда. – 2007. – 24 нояб.
47. Плясков Л. «Проступок...»: [Спогад про голодомор 1933 р.] // Південна правда. – 1990. – 23 груд.
48. Прусов П. Свідчення про геноцид 1932-33 років: // Губернская неделя. – 2005. – 6 дек.
2. Серединський О. Голодомор 1932-1933 років: [Арбузинський р-н] // Нове життя. – 2005. – 26 листоп.
49. Серединський О. Голодомор 1932-1933 років на Миколаївщині // Вечерний Николаев. – 2005. – 26 нояб.
50. Серединський О. Голодомор 1932-1933 років: Документи Державного архіву Миколаївської області свідчать // Рідне Прибужжя. – 2003. – 27 берез.
51. Серединський О. Національна трагедія: 1932-1933рр.: [Миколаївський р-н] // Маяк. – 2005. – листоп.
52. Ліньов А., Шитюк М. Колективізація і голод 1929-1933 років на Миколаївщині // Щотижня. – 1997. – 31 трав.; 14, 28 черв.; 12, 26 лип.
53. Макарчук С., Степаненко М. Голодомор на Миколаївщині // Рідне Прибужжя. – 2000. – 25 листоп.
54. Мельник М. Три голодомора // Наш город. – 2007. – 12-20 нояб. (№ 46). – С.18.
55. Не тільки про хліб: Голодомор-33 // Південна правда. – 1991. – 23 лют.
56. Никольчук Н. О голодоморе 1932-1933 гг. на Николаевщине // Южная правда. – 2007. – 24 нояб.
57. Плясков Л. «Проступок...»: [Спогад про голодомор 1933 р.] // Південна правда. – 1990. – 23 груд.
58. Прусов П. Свідчення про геноцид 1932-33 років: // Губернская неделя. – 2005. – 6 дек.
3. Серединський О. Голодомор 1932-1933 років: [Арбузинський р-н] // Нове життя. – 2005. – 26 листоп.
59. Смугляков К. Люди вмирали, а хліб йшов на експорт // Радянське Прибужжя. – 1993. – 9 верес.
60. Столяров І. Річниця голодомору на Миколаївщині // Український Південь. – 2002. – 28 листоп. – С.3.
61. Сторінки голодомору: За спогадами наших земляків // Щотижня. – 1992. – 21 лют. – С.7.
62. Толочик П. Хвилина немовчання: Сторінки щоденника із тридцять третього // Рідне Прибужжя. – 2004. – 30 листоп.
63. У пам'яті навечно: [Голодомор 1932-1933 рр. у Доманівському р-ні] // Трибуна хлібороба. – 2008. – берез.
64. Фомін І. Випробування голодом // Щотижня. – 1993. – 8 трав. – С.7-8.
65. Фомін І. Слово про 33-ій рік: Спогади свідка // Голос Баштанщини. – 1992. – 10, 14, 17, 21 жовт.
66. Холявко В. Голодомор 1932-1933 років: [Миколаївський р-н] // Маяк. – 2007. – 24 листоп.
67. Чуніхін В. Голодомор // Південна правда. – 1990. – 28 листоп.
68. Чуніхін В. Дорогою сліз і смерті: [Голод 1932-1933 на Миколаївщині] // Ленінське плем'я. – 1989. – 18 черв.
69. Чуніхін В. Черные зерна 1933 года // Николаевские новости. – 1999. – 10 нояб.
70. Шитюк М. Голод 1932-1933 років на території Миколаївщини // Український Південь. – 2005. – 24 листоп. – 1 груд. (№45). – С.6.
71. Шитюк Н. Голод- геноцид 1933 года на территории Николаевщины: К 70-летию трагедии // Южная правда. – 2003. Смугляков К. Люди вмирали, а хліб йшов на експорт // Радянське Прибужжя. – 1993. – 9 верес.
72. Столяров І. Річниця голодомору на Миколаївщині // Український Південь. – 2002. – 28 листоп. – С.3.
73. Сторінки голодомору: За спогадами наших земляків // Щотижня. – 1992. – 21 лют. – С. 7.
74. Толочик П. Хвилина немовчання: Сторінки щоденника із тридцять третього // Рідне Прибужжя. – 2004. – 30 листоп.
75. У пам'яті навечно: [Голодомор 1932-1933 рр. у Доманівському р-ні] // Трибуна хлібороба. – 2008. – берез.
76. Фомін І. Випробування голодом // Щотижня. – 1993. – 8 трав. – С.7-8.
77. Фомін І. Слово про 33-ій рік: Спогади свідка // Голос Баштанщини. – 1992. – 10, 14, 17, 21 жовт.

78. Холявко В. Голодомор 1932-1933 років: [Миколаївський р-н] // Маяк. – 2007. – 24 листоп.
79. Чуніхін В. Голодомор // Південна правда. – 1990. – 28 листоп.
80. Чуніхін В. Дорогою сліз і смерті: [Голод 1932-1933 на Миколаївщині] // Ленінське плем'я. – 1989. – 18 черв.
81. Чунихин В. Черные зерна 1933 года // Николаевские новости. – 1999. – 10 нояб.

Zerkal M.,
Nicholas National University. V. Sukhomlynsky

**HISTORIOGRAPHY HISTORY OF HOLODOMOR OF 1932-1933 IN NIKOLAEV
IN THE YEARS OF INDEPENDENCE, AND THE PROSPECTS FOR FURTHER STUDY**

This article discusses the scientific work devoted to the study of the tragedy of the Ukrainian people in 1932 – 1933 years. We give a systematic analysis of the creation of the Ukrainian scientists systematic methodological campaign to create a sound concept for the application of inhuman policies that led to the death of millions Ukrainian peasants. It reveals the totalitarian and inhuman nature of the Soviet regime.

Key words: *totalitarian system, the crime of genocide, famine, the party apparatus, the ideology of the peasantry.*

Рецензенти: *Тригуб О. П., д-р іст. наук, професор;*
Котляр Ю. В., д-р іст. наук, професор.

© Зеркаль М. М., 2016

Дата надходження статті до редколегії 04.10.2016